

Agnieszka Słowińska

**Człowiek pionierskich czasów.
Wspomnienie o żeglarzu, rzeźbiarzu, muzealniku
– Kazimierzu Hasce.
Projekt realizowany w ramach
Zachodniopomorskich Dni Dziedzictwa 2020**

Organizowane przez Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie Zachodniopomorskie Dni Dziedzictwa w 2020 roku odbyły się pod hasłem „Korowód pokoleń”, nawiązującym m.in. do osiągnięć ludzi, którzy przybyli do Szczecina po drugiej wojnie światowej i podjęli się trudu odbudowy zniszczonego w wyniku działań zbrojnych miasta. Dział Etnografii Pomorza Muzeum Narodowego w Szczecinie aktywnie włączył się w te obchody. Jeden z projektów miał za zadanie przypomnieć postać kapitana Kazimierza Haski, kojarzonego przede wszystkim z żeglarstwem, jednak niemniej zasłużonego dla kultury i dziedzictwa regionu – wieloletniego pracownika Muzeum Narodowego w Szczecinie.

W związku z obowiązującymi obostrzeniami epidemiologicznymi projekt realizowany był w całości online. W dniach 1–30 IX 2020 roku na stronie internetowej MNS publikowany był tekst biograficzny przybliżający sylwetkę Kazimierza Haski¹ oraz krótki filmik pomysłu Agnieszki Słowińskiej, autorstwa Marcela Namaczyńskiego pokazujący miejsca w Szczecinie związane z postacią kapitana: Wały Chrobrego z gmachem MNS, znajdującą się na Bulwarze Piastowskim Aleję Żeglarzy z rzeźbą Kazimierza Haski oraz Marinę Gocław, noszącą jego imię. Informacje o wydarzeniu można było znaleźć także na profilu Facebook MNS, a filmik publikowany był w internetowym serwisie YouTube.

¹ „Zachodniopomorskie Dni Dziedzictwa. Wspomnienie o Kazimierzu Hasce”.

Kazimierz Haska urodził się 12 stycznia 1912 roku w Poznaniu. Wychowywany był w rodzinie związanej z morzem w duchu patriotyzmu i poszanowania etosu pracy. Sam na całe życie związał się z żeglarstwem – sportem wymagającym silnego charakteru, wytrwałości, zorganizowania i pracowitości. Swoją przygodę ze skautingiem wodnym rozpoczął w latach dwudziestych. W 1923 roku wstąpił do 17. Poznańskiej Drużyny Harcerskiej im. Jana Kilińskiego, która w 1925 roku zmieniła nazwę na Harcerska Drużyna „Wilków Morskich” i zapisała się w historii jako kolebka żeglarstwa wielkopolskiego (Owczarski 2002, 225). W 1932 roku uczestniczył w międzynarodowym zlocie skautów wodnych, który odbył się nad Jeziorem Garczyńskim. W latach 1936–1939 odbywał rejsy szkoleniowe na żaglowcu ZHP „Zawisza Czarny” pod dowództwem pioniera polskiego żeglarstwa, generała Mariusza Zaruskiego (Owczarski 2002, 226). W ostatnich latach przed wybuchem drugiej wojny światowej pełnił funkcję kapitana Harcerskiego Ośrodka Żeglarskiego w Kiekrzu pod Poznaniem, był również instruktorem na kursach żeglarskich.

W sierpniu 1939 roku, w obliczu zbliżającej się wojny, Haska wcielony został do wojska. Walczył w kampanii wrześniowej w szeregach 57. pułku piechoty Armii Poznań, brał udział w walkach nad Bzurą i w Puszczy Kampinoskiej. Po rozbiciu pułku został wzięty do niewoli, ale udało mu się uniknąć zesłania do obozu jenieckiego (Owczarski 2002, 228). Okupację spędził w Poznaniu, pracując najpierw w fabryce zbrojeniowej Heeres-Zeugamt, później jako rzeźbiarz w zakładzie kamieniarskim Jana Marii Jakóba (<http://www.pomeranica.pl/>). W czasie wojny stracił cały swój majątek. To spowodowało, że podjął decyzję o wyjeździe z Poznania. Kierując się pasją do żeglarstwa, zdecydował osiedlić się na stałe w Szczecinie, który uznał za najlepsze miejsce do uprawiania sportów wodnych. Do miasta przybył 15 lipca 1945 roku, we wrześniu dołączyły do niego żona i córka.

Pomimo trudności, z jakimi zmagał się mocno zniszczony w wyniku działań wojennych Szczecin, w sierpniu 1945 roku w mieście udało się otworzyć oddział Ligi Morskiej i działającą w jego ramach Sekcję Żeglarską, której Haska został przewodniczącym. Ze struktur organizacji wyłonił się następnie Jacht Klub Ligi Morskiej „Gryf” – pierwszy klub żeglarski na Pomorzu Zachodnim, prowadzący aktywną działalność szkoleniową i organizacyjną. Kapitan Haska pełnił w nim funkcję wicekomandora i kapitana sportowego (<https://ykp.szczecin.pl/>). Z jego inicjatywy i przy jego współpracy klub zorganizował wiele imprez żeglarskich, m.in. pierwsze w polskim Szczecinie wewnątrzklubowe regaty żeglarskie (w 1948 roku) oraz najstarsze w Polsce, rozgrywane od 1949 roku do dnia dzisiejszego, międzyklubowe „Regaty Jesienne o Błękitną Wstęgę Jeziora Dąbskiego”.

Na początku lat 50., po rozwiązaniu przez komunistyczne władze JK „Gryf” i Ligi Morskiej, Haska przeszedł do Akademickiego Związku Sportowego (Owczarski 2002, 237). W 1952 roku objął stanowisko przewodniczącego Sekcji Żeglarskiej przy Wojewódzkim Komitecie Kultury Fizycznej, które sprawował do roku 1953. W latach 1957–1964 był prezesem Okręgowego Związku Żeglarskiego w Szczecinie. Pełniąc tę funkcję, zainicjował Międzynarodowe „Regaty o Puchar Gryfa Pomorskiego”. Impreza pod patronatem Przewodniczącego Prezydium WRN w Szczecinie była znaczącym wydarzeniem i otworzyła nowy rozdział w historii polskiego żeglarstwa. Począwszy od 1958 roku, rokrocznie gromadziła rzeszę żeglarzy z Polski, NRD, RFN, Węgier, Czechosłowacji i ZSRR (<https://sailbook.pl/>).

Dzięki staraniom Haski w 1959 roku w Trzebieży utworzono Centralny Ośrodek Żeglarski PZZ (Owczarski 2017, 84), będący bazą szkoleniową oraz miejscem treningów regatowych.

Od samego początku pobytu w Szczecinie Haska zaangażował się w poszukiwanie i gromadzenie sprzętu żeglarskiego. Z jego inicjatywy wydobyto i wyremontowano wiele kadłubów poniemieckich łodzi. Bazując na swoim doświadczeniu ze skautingu wodnego, zaangażował się również w organizację kursów żeglarskich. Pierwszy z nich odbył się już w sierpniu 1945 roku. Idee żeglarskie starał się upowszechniać szczególnie wśród dzieci i młodzieży. Dzięki jego staraniom udało się doprowadzić do rozpoczęcia budowy młodzieżowych jednostek klasy „Cadet” i „Optymist” (Owczarski 2002, 240). Wychował kilka pokoleń żeglarzy.

W parze z sukcesami na polu organizacyjnym i wychowawczym szły sukcesy sportowe. Haska pozostawał aktywnym żeglarzem, przez lata należał do czołówki zawodników regionu. Posiadał uprawnienia jachtowego kapitana żeglugi wielkiej i kapitana motorowodnego żeglugi wielkiej (<https://zagle.se.pl/>). W czasie swojej sportowej kariery zdobywał czołowe lokaty zarówno w regatach śródlądowych, jak i pełnomorskich. Jego aktywność sportowa ściśle wiązała się z działalnością sędziowską. Był jednym z najstarszych powojennych sędziów Polskiego Związku Żeglarskiego, posiadał uprawnienia sędziego klasy państwowej. Za swoją działalność instruktorską i społeczną został uhonorowany licznymi wyróżnieniami: odznaką Gryfa Pomorskiego, Medalem XXV-lecia Kultury Fizycznej i Turystyki Ziemi Szczecińskiej, Złotym i Brązowym Krzyżem Zasługi oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (pośmiertnie).

Równoległe do pasji żeglarskiej Haska rozwijał swoje umiejętności artystyczne. W latach 1927–1931 odbył praktykę w zawodzie rzeźbiarza, w 1933 roku ukończył Państwową Szkołę Sztuki Zdobniczej i Przemysłu Artystycznego w Poznaniu na Wydziale Rzeźby, Brązownictwa i Jubilerstwa (<http://www.pomeranica.pl/>). Przed wojną utrzymywał się z twórczości plastycznej. W czasie okupacji jego prace uległy zniszczeniu, po przyjeździe do Szczecina kontynuował działalność artystyczną.

W swoich pracach Haska często sięgał po tematy związane z życiem codziennym (Owczarski 202, 233). Wykonywał realistyczne rzeźby postaci ludzkich. Przykładem jest znajdująca się w zbiorach Muzeum Narodowego w Szczecinie, powstała w 1951 roku „Żniwiarka” – niewielka drewniana rzeźba, przedstawiająca uśmiechniętą kobietę ze snopkiem zboża w rękach. Obok rzeźbiarstwa dużo czasu poświęcał medalierstwu, wykonywał również foldery, plakaty, proporzyczki, tablice pamiątkowe.

Począwszy od udziału w II Wystawie Członków Związku Polskich Artystów Plastyków w 1946 roku (<http://encyklopedia.szczecin.pl>), swoje prace pokazywał na wystawach okręgowych. Od 1947 roku należał do Związku Polskich Artystów Plastyków.

Oprócz wielu zasług dla żeglarstwa i pracy na polu artystycznym Kazimierz Haska wniósł także nieoceniony wkład dla szczecińskiego muzealnictwa. Zaraz po przybyciu do miasta aktywnie włączył się w działania związane z zabezpieczaniem ponemieckich zbiorów oraz budynków muzealnych (przy Wałach Chrobrego i ul. Staromłyńskiej). Wraz z Lechem Krzekotowskim – pierwszym dyrektorem – współtworzył Muzeum Miejskie (obecnie Muzeum Narodowe w Szczecinie). We wrześniu 1945 roku objął stanowisko kierownika administracyjnego tej instytucji. Poza czynnościami administracyjnymi wykonywał też inne niezbędne prace. Inwentaryzował i fotografował zbiory, przeprowadzał najpilniejsze zabiegi konserwatorskie, pracował fizycznie przy usuwaniu zniszczeń, nadzorował remonty. Brał udział w odkryciu krypty grobowej w Zamku Książąt Pomorskich, uczestniczył w ekspedycjach na terenie województwa, których efektem było pozyskanie dla muzeum ocalałych dzieł sztuki, przeważnie sakralnej, oraz przedmiotów o dużej wartości historycznej i kulturowej. W 1949 roku współtworzył pierwszą – otwartą z okazji Dni Morza – wystawę morską (Owczarski 2002, 229–230).

Na początku lat pięćdziesiątych Haska na własną prośbę przeniósł się z Działu Administracji do Działu Morskiego (Kościńska 2013, 155), w którym w pełni mógł wykorzystać swoją wiedzę i pasję marynistyczną. Był zwolennikiem przekształcenia działu w samodzielne Muzeum Morskie, które widział jako prężnie działający ośrodek szeroko pojętej kultury i edukacji morskiej (Owczarski 2002, 232). Idea ta jednak nie została zrealizowana.

W latach 1952–1953 pracował przy realizacji ekspozycji stałej dotyczącej rybołówstwa i biologii morza (Owczarski 2002, 230–231). Na potrzeby działu wykorzystywał swoje umiejętności plastyczne, tworząc makiety i modele. Spod jego ręki wyszła, m.in. makietka twierdzy śródziemnomorskiej i mapa polskich osiedli rybackich nad Bałtykiem. Dzięki jego staraniom ówczesny dyrektor Władysław Filipowiak wyraził zgodę na gromadzenie w muzeum, na dużą skalę, modeli jachtów. Zbiory wzbogaciły się dzięki temu zarówno

o modele małych jednostek szkoleniowych, jak i dużych jachtów pełnomorskich. Haska osobiście nadzorował i odbierał zlecone przez muzeum prace w tym zakresie. Pod jego okiem powstawał m.in. model jachtu typu Conrad II wydobytego na początku lat pięćdziesiątych z dna Dziwny, wykonany przez Włodzimierza Pelczarskiego.

Największe sukcesy w pracy muzealnej odniósł, kierując Pracownią Drewna i Metali w Dziale Konserwacji (Filipowiak 1977, 396). Zajmował się konserwacją i rekonstrukcją zabytków, przeprowadzał eksperymenty, szkolił nowe kadry. Przez jego ręce przeszły tysiące obiektów. W swojej pracy łączył wiedzę, doświadczenie i zdolności manualne, co pozwoliło mu osiągnąć wysoko cenione wyniki i dzięki czemu zaliczany był do czołówki konserwatorstwa muzealnego w Polsce (Filipowiak 1977, 396). Prowadził badania nad metodami zastosowania środków chemicznych do konserwacji drewna i żelaza. Tworzył receptury na preparaty, które później wykorzystywał w swojej pracy. Do dzisiaj w muzeum zachowała się kartka z notatnika Haski z jego autorskim przepisem na barwienie metali.

Do szczególnych osiągnięć Kazimierza Haski w działalności konserwatorskiej należy zaliczyć prace zabezpieczające, wykonane na zespole żelaznych kotwic z XVII i XVIII wieku. Pomimo braku doświadczenia w renowacji tak dużych obiektów i ograniczeń technicznych pracowni zakończyły się one sukcesem (Haska 1963, 480). Przebieg konserwacji Haska szczegółowo omówił w opublikowanym w „Materiałach Zachodniopomorskich” z 1963 roku artykule „Konserwacja zabytkowych kotwic żelaznych ze zbiorów Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie”. Dwa lata później w tym samym czasopiśmie ukazał się drugi jego tekst poświęcony problematyce konserwacji zabytków: „Prace zabezpieczające przy łodzi charbrowskiej”.

Pod koniec lat sześćdziesiątych Kazimierz Haska brał udział w organizowanych przez muzeum ekspedycjach badawczych: na łowiskach Morza Północnego dokumentował pracę rybaków dalekomorskich, uczestniczył także w badaniach nad warunkami życia i pracy rybaków u wybrzeży Afryki Zachodniej (Owczarski 2002, 231). Gromadził przy tym okazy fauny morskiej, które zostały zaprezentowane na wystawie „Przyroda morza” w 1970 roku (Owczarski 2015, 10).

Zainspirowany sztuką Afryki stworzył cykl kopii rzeźb i masek kultowych. Wykonywał je za pomocą przygotowanych przez siebie gipsowych form. Formy do sporządzania kopii maski ludu Baga z Gwinei oraz maski ludu Nago (Joruba) z Beninu zachowały się do dzisiaj (jedna częściowo). W muzeum znajduje się również wykonana przez Haskę kopia kamiennej rzeźby związanej z kultem przodków i sił wegetacyjnych ludu Kissi z południowo-zachodniej Gwinei.

Kazimierz Haska zmarł 22 sierpnia 1976 roku. Środowisko żeglarskie podjęło szereg inicjatyw mających na celu jego upamiętnienie. W 1979 roku jego imię nadano jachtowi szkoleniowemu COZ Trzebież, a w 2008 roku Marinie Gocław (<https://zagle.se.pl/>). W 2016 roku w szczecińskiej Alei Żeglarzy na Bulwarze Piastowskim stanęła rzeźba autorstwa Pawła Szatkowskiego. Wykonana została na podstawie zdjęcia znajdującego się w archiwum rodziny, zrobionego w czasie wspomnianego wcześniej zlotu skautów wodnych nad Jeziorem Garczyńskim. Przedstawia ubranego w mundur skauta dwudziestoletniego Haske, opierającego się o wykonany przez siebie totem „Wilków Morskich”.

W 2017 roku ustanowiono Międzynarodowe Nagrody Żeglarskie Szczecina, w której jedna z kategorii to Popularyzator Żeglarstwa – nagroda im. Kapitana Kazimierza Haski, przyznawana osobom, które popularyzują żeglarstwo na terenie Szczecina, Pomorza Zachodniego lub Pomorza Przedniego (<https://zstw.szczecin.pl/>). Członkiem Kapituły jest Piotr Owczarski, kontynuujący tradycje żeglarskie, wnuk Kazimierza Haski.

O Kazimierzu Hasce nie zapomnieli również szczecińscy muzealnicy. W „Materiałach Zachodniopomorskich” w 1977 roku ukazała się nota żałobna napisana przez dyrektora Władysława Filipowiaka. Praca Haski na rzecz muzeum została omówiona przez Bogdanę Kozińską w tekście „Szczecińskie muzeum wczoraj”, który ukazał się w publikacji wydanej z okazji stulecia gmachu głównego muzeum. Gablota z obiektami związanymi z kapitanem stanęła na przygotowanej przy udziale żeglarzy skupionych w Zachodniopomorskim Okręgowym Związku Żeglarskim (<http://www.klubkapitanow.pl>) wystawie „Z dziejów żeglarstwa polskiego na Pomorzu Zachodnim 1945–2010”. Analizą dorobku artystycznego Haski zajmuje się dr Szymon Piotr Kubiak.

Zachodniopomorskie Dni Dziedzictwa 2020 były dobrą okazją do przypomnienia postaci Kazimierza Haski, który na trwałe zapisał się w historii regionu, nie tylko jako pionier żeglarstwa, ale również jako zasłużony muzealnik, który przyczynił się do ocalenia wielu zabytków oraz odbudowy i rozwoju szczecińskiego muzeum.

Ryc. 1. Kazimierz Haska, *Żniwiarka*, 1951. Muzeum Narodowe w Szczecinie. Fot. Agnieszka Słowińska

Przemiatka zależna z masydnu rylionu do karmu
baga. Zamieszanie na 1-2 dni w roztworze o składnie:
10 l wody 1,5 kg siarczku miedziowego i 800 gr
chloranu potasowego. (Stosowanie goryczy
roztworze o pow. składnie wymobuje metalem.
powstanie brunatna zabarw.

Ciemnobrunatna zabarw.

Zwrotnia osypsej pow. miedzi
goryczy roztworze o składnie:
10 l wody 1 kg siarczku miedziowego
800 gr chloranu potasowego i 50 ml kwasu
octowego (30%)

kolory brunatny

A: 25 g siarczku acetonowo-miedziowego
50 g chloranu potasowego i 1 l wody.

B: 125 g siarczku miedziowego 100 g
siarczku niklowego i 1 l wody.

Mieszanie powypowol roztworze
nacięta się pow. metale.

w sali moki ad ilosci roztr. B dodawano
do roztr. A otrzymuje się żółty
lub ciemny zabarwienie

Roztr. A stosuje się w celu potrojowej
(Prace wody i wypieranie)

Ryc. 2. Notatka sporządzona przez Kazimierza Haskę podczas pracy w Dziale Konserwacji Muzeum Narodowego w Szczecinie. Fot. Agnieszka Słowińska

Ryc. 3. Maska ludu Baga (wykonana przez chłopca uczącego się obróbki drewna), Gwinea, ok. 1965; forma do wyrobu kopii wykonanej przez Kazimierza Haskę w latach 60./70. XX wieku. Muzeum Narodowe w Szczecinie. Fot. Agnieszka Słowińska

Ryc. 4. Rzeźba kamienna ludu Kissi, Gwinea; kopia wykonana przez Kazimierza Haskę w latach 60./70. XX wieku. Muzeum Narodowe w Szczecinie. Fot. Agnieszka Słowińska

Literatura

- Filipowiak W. 1977. Zygfryd Kazimierz Haska (1912–1974). *Materiały Zachodniopomorskie* 23, 395–396.
- Haska K. 1963. Konserwacja zabytkowych kotwic żelaznych ze Zbiorów Muzeum Pomorza w Szczecinie. *Materiały Zachodniopomorskie* 9, 477–487.
- Kozińska B. 2013. Szczecińskie muzeum wczoraj. W: S.P. Kubiak, D. Kacprzak (red.), *100 lat muzeum w Szczecinie*. Szczecin, 14–181.
- Owczarski P. 2002. Kazimierz Haska, pionier szczecińskiej kultury i żeglarstwa. *Przegląd Zachodniopomorski* 17, 225–247.
- Owczarski P. 2015. Kazimierz Haska, pionier szczecińskiego żeglarstwa, muzealnictwa i plastyki. Szczecin. [Tekst powstał na zamówienie Urzędu Miasta Szczecin. Dostępny jest w maszynopisie u autora].
- Owczarski P. 2017. Kazimierz Haska. W: P. Owczarski (red.), *Leksykon żeglarstwa i sportów wodnych Pomorza Zachodniego I*. Szczecin, 82–85.

Źródła internetowe

- <http://www.pomeranica.pl/wiki/Kazimierz_Haska> [dostęp: 29 III 2021]
- <<https://zagle.se.pl/zejarstwo/marina-goclaw-w-szczecinie-imienia-kapitana-kazimi-aa-hU46-2b5F-KKju.html>> [dostęp: 29 III 2021]
- <<https://zstw.szczecin.pl/pl/aktualnosc/nagrody-zejarstkie-szczecina>> [dostęp: 29 III 2021]
- <<https://ykp.szczecin.pl/spotkanie-zejarzy-polskich-i-niemieckich/>> [dostęp: 29 III 2021]
- <<https://sailbook.pl/xxxii-miedzynarodowe-regaty-o-puchar-gryfa-pomorskiego/>> [dostęp: 29 III 2021]
- <http://encyklopedia.szczecin.pl/wiki/Kazimierz_Haska> [dostęp: 29 III 2021]
- <http://www.klubkapitanow.pl/pdf/aktualnosc/do2011/folder_65_zozz_2.pdf> [dostęp: 29 III 2021]